

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Пізніше з'явилося більш широке визначення цього поняття, де продовольча безпека розглядається як *забезпечена відповідними ресурсами, потенціалом і гарантіями спроможність держави задовольняти потреби населення в харчуванні в основному за рахунок внутрішнього виробництва на рівні не нижче медичних норм.*

Не зважаючи на наявність різноманітних думок з приводу визначення поняття продовольчої безпеки, принципово суть їх зводиться до стабільного забезпечення населення продуктами харчування.

Відповідно до існуючих поглядів надійність продовольчої безпеки досягається як за рахунок достатнього самозабезпечення продуктами харчування, так і наявністю коштів для імпорту продовольства в потрібних обсягах.

Продовольче постачання повинне бути малоуразливим навіть у випадку зростання цін, нестачі валюти, ембарго на поставки продовольства ззовні. З огляду на різні точки зору на сутність продовольчої безпеки, можна дати наступне її визначення.

Висновки. Підсумовуючи сказане, слід наголосити, що під продовольчою безпекою держави варто розуміти такий стан економіки, при якому, незалежно від кон'юнктури світових ринків, гарантується стабільне забезпечення населення продовольством у кількості, що відповідає науково обґрунтованим параметрам (пропозиція), з одного боку, і створюються умови для підтримки споживання на рівні медичних норм (попит) - з іншої сторони.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Бурдуков П.Т., Саєталиев Р.З. Россия в системе глобальной продовольственной безопасности. М.: Экономика, 1999 – 128 с.
2. Балабанов В.С., Борисенко Е.Н. Продовольственная безопасность: (международные и внутренние аспекты). – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 544 с.
3. Программа действий “Повестка дня на XXI век” / Пер. с англ.: ВГО “Украина”. Повестка дня на XXI век”. – К.: Интелсфера, 2000. – 306 с.
4. Корбут А.В. Продовольственная безопасность населения России: состояние, тенденции, проблемы // Аналит. вестник. – 2002. – № 26(182). – С.4-16.
5. Всеобщая декларация прав человека. Принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
6. Всеобщая декларация о ликвидации голода и недоедания* 16 ноября 1974 г., http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_115
7. Басинская М.М. Сущность и индикаторы продовольственной безопасности. http://www.confcontact.com/2008oktInet_tezi/basinska.htm
8. Лукинов І.І., Саблук П.Т. “Про стратегію трансформування АПК та забезпечення продовольчої безпеки України” // Економіка України, 2000, № 9, с. 62-81
9. Хорунжий М.Й. “Продовольча безпека: соціально-економічна суть, стан і показники”// Економіка АПК, 2003, №6, с. 146-152
10. Закон України про основи національної безпеки України // Відом. Верховної Ради України. - 2003. - № 39. - Ст. 351
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 9 грудня 2005 року “Про стан агропромислового комплексу та заходи щодо забезпечення продовольчої безпеки України”: Указ Президента України від 28 груд. 2005 р. № 1867/2005 // <http://www.rada.gov.ua>
12. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) “Шляхом європейської інтеграції”/ Авт. кол. А.С.Гальчинський, В.М.Гесць і ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон.прогнозування НАН України; М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. - К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. - 416 с.
13. Руликівський В.П. Роль та місце продовольчої безпеки в системі забезпечення національної безпеки України.
14. Регламент Европейского Парламента та Ради №1830/2003 від 31 липня 2007 р. щодо відстежування та маркування генетично модифікованих організмів і відстежування продуктів харчування та корму, виготовлених із генетично модифікованих організмів та внесення змін до Директиви 2001/18/СС (Official Journal L 268, 18.10.2003 р. 24-28)

РЕЗЮМЕ

В основі висловленого наукового підходу до розуміння сутності продовольчої безпеки, мети її досягнення й забезпечення є гарантоване й стійке забезпечення сировиною й продовольством, яке б не піддавалося впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

РЕЗЮМЕ

В основе высказанного научного подхода к пониманию сущности продовольственной безопасности, цели её достижения лежит гарантированное обеспечение сырьём и продовольствием, которое не зависило бы от внешних и внутренних факторов.

SUMMARY

In basis of the outspoken scientific hike to understanding of essence of food safety, the assured providing lies the purpose of its achievement raw material and food which not depended from external and internal factors.

НАДНАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Мітін М.М., здобувач кафедри міжнародної економіки ДонНУ

Посилення регіоналізації світового господарства сприяє розвитку міжнародної торговельно-економічної співпраці, в першу чергу – міжнародній торгівлі. Однак, правила, що регламентують розвиток і діяльність регіональних торговельних угод з боку СОТ, мають недостатню ефективність. Саме тому, головним завданням останнього раунду багатосторонніх торговельних переговорів в рамках СОТ (Дохійського раунду) є обговорення і прийняття механізмів торговельної взаємодії на багатосторонньому та регіональному рівнях, основні положення якого закладено в «Компендіумі положень, що регламентують регіональні торговельні угоди» [11].

Кількість регіональних торговельних угод, нотифікованих ГАТТ/СОТ, значно збільшилась. При цьому, угоди, що укладались протягом останніх 20 років, були переважно двосторонні. Природно, що значна частина зазначених угод охоплювала найнижчий рівень розвитку інтеграційної взаємодії (створення зон вільної торгівлі), ніж створення митних союзів або спільного ринку. Кількість угод між розвинутими країнами й країнами, що розвиваються, значно збільшилась (з 14% у 1995 році до 27% у 2007 році) [18,с.55].

Розвиток регіональної економічної інтеграції набув значної активізації в сучасних умовах, що, в свою чергу, стало одним з факторів, що визначають характер торговельно-економічної співпраці в світі. Дослідженню особливостей розвитку регіональної інтеграції в світовому господарстві приділено значну увагу як вітчизняних, так і іноземних вчених–економістів [1-10,12-14,16-18].

Мета роботи визначення особливостей та оцінка діяльності світових наднаціональних інститутів, що регулюють процеси розвитку регіональної інтеграції.

Повільне просування багатосторонніх торговельних переговорів під егідою Світової організації торгівлі суттєво вплинуло на поширення практики укладання регіональних (або двосторонніх) договорів стосовно формування зон вільної торгівлі або прийняття преференційних торговельних угод, багато з яких підписано, з одного боку, розвинутими країнами, а з іншого, тій, що тільки розвивається. В таких угодах оговорюється механізм розширення доступу до ринків, який сприяє розвитку відкритості ринків всіх сторін, впливає на

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

зміни у структурі зовнішньоторговельних операцій тощо. Однак, це несе певну загрозу для розвитку промисловості саме в країнах, що розвиваються, оскільки лібералізація торговельних стосунків супроводжується зниження тарифів для промислової продукції, яку вони виробляють. За таких обставин місцеві виробників не витримають конкуренту боротьбу по відношенню до виробників з промислово розвинутих країнах, а це, як наслідок, стане суттєвим бар'єром у проведенні промислової структурної трансформації в економіках, що розвиваються.

Крім того, укладання двосторонніх (або регіональних) договорів між розвинутими країнами і тими, що розвиваються, сприяє активізації прямого іноземного інвестування, в тому числі за рахунок зниження контролю за ним з боку урядів країн, що розвиваються. Таким чином, саме економічна взаємодоповнюваність має стати ключовою характеристикою при укладання регіональних торговельних угод між країнами, що розвиваються.

Базовим торговельним режимом, який визнається правилами ГАТТ/СОТ, є режим найбільшого сприяння, що ґрунтується на засадах лібералізації міжнародних економічних відносин, і який надається членами регіонального утворення один одному. Вимогами та правилами ГАТТ/СОТ визнається лише декілька винятків, які пов'язані з існуванням так званих історичних преференцій (стаття 1:2,3,4), звільнення від зобов'язань, які ухвалюються договірними сторонами ГАТТ за виняткових обставин (стаття XXV:5).

Поглиблення інтеграційних процесів між країнами передбачає створення особливих форм міждержавної взаємодії, для яких притаманні особливі форми та умови розвитку, в першу чергу, торговельно-економічних відносин. Саме з можливістю створення інтеграційних об'єднань пов'язаний виняток з режиму найбільшого сприяння, який зазначено у статті XXIV ГАТТ. Пов'язаний він з можливістю створення зон вільної торгівлі та митних союзів, а також з створюються особливі умови розвитку транскордонної торговельно-економічної співпраці. Всі регіональні торговельні угоди, що нотифікуються ГАТТ/СОТ мають бути спрямованими на те, щоб рівень торговельного захисту проти тих країн, які не охоплюються відповідною угодою, не підвищувався (відносно існуючого рівня торговельного захисту до прийняття регіональної угоди). Що стосується податків у взаємній торгівлі, то вони мають бути зменшені та усунені, так само, як і інші торговельні обмеження, які не дозволяються правилами ГАТТ/СОТ.

Застосування особливих умов у розвитку інтеграційної взаємодії країн, які дозволяються сьогодні світовим товариством, передбачає, що впровадження в практичну діяльність такого режиму має сприяти в цілому розвитку міжнародної торгівлі через лібералізацію торговельно-економічних відносин в межах регіонального інтеграційного блоку. Для цього регіональні торговельні угоди повинні покривати всі галузі економіки без винятку, перехідний період повинен мати обмежені терміни (не більше 10 років) і включати чіткий графік лібералізації торгівлі в окремих галузях. В результаті застосування регіональних домовленостей спільний митний тариф, який впроваджується в рамках митного союзу, не повинен перевищувати найнижчий тариф, що існував у країні з найнижчим тарифом у відповідній галузі, або навіть найнижчий тариф в рамках режиму найбільшого сприяння.

Практика доводить, що між країнами світу укладаються також асиметричні регіональні торговельні угоди (Asymmetrical Trade Agreements). За таких умов торговельні преференції не мають до кінця взаємної основи, відповідно, одній країні надається право протягом більш довшого часу імплементувати торговельні преференції ніж іншій. Це стосується й декількох країн, що уклали відповідну регіональну угоду.

Подібні випадки в міжнародній практиці найчастіше охоплюють регіональні торговельні угоди, які укладають розвинуті країни з країнами, що розвиваються («Північ-Південь»), і в межах таких угод визначається певний період часу для адаптації менш розвинутих країн в першу чергу до торговельних умов, (якщо передбачається більш глибока інтеграція, то й до інвестиційно-виробничих умов), які сьогодні є у розвинутих країн. Протягом цього періоду в межах дії угоди менш розвинутих країн з боку розвинутих країн надаються певні преференції (торговельні поступки, технічна допомога з питань торгівлі, виробництва інвестування тощо).

Таким чином, країни, які укладають різноманітні регіональні торговельні угоди запроваджують власний торговельний режим в межах загального багатостороннього торговельного режиму, що регламентується СОТ. Принципи функціонування регіональних торговельних угод часто виходять за межі принципів Світової організації торгівлі, діяльність якої спрямована на поглиблення торговельної лібералізації та посилення інтенсифікації міжнародних торговельних потоків в рамках багатосторонньої торговельної системи. Відповідно, задля гармонійного розвитку світового господарства посилюється необхідність врегулювання взаємовідносин між країнами-членами СОТ, що є учасниками регіональних торговельних угод, та третіми країнами-членами СОТ в глобальній торговельній системі.

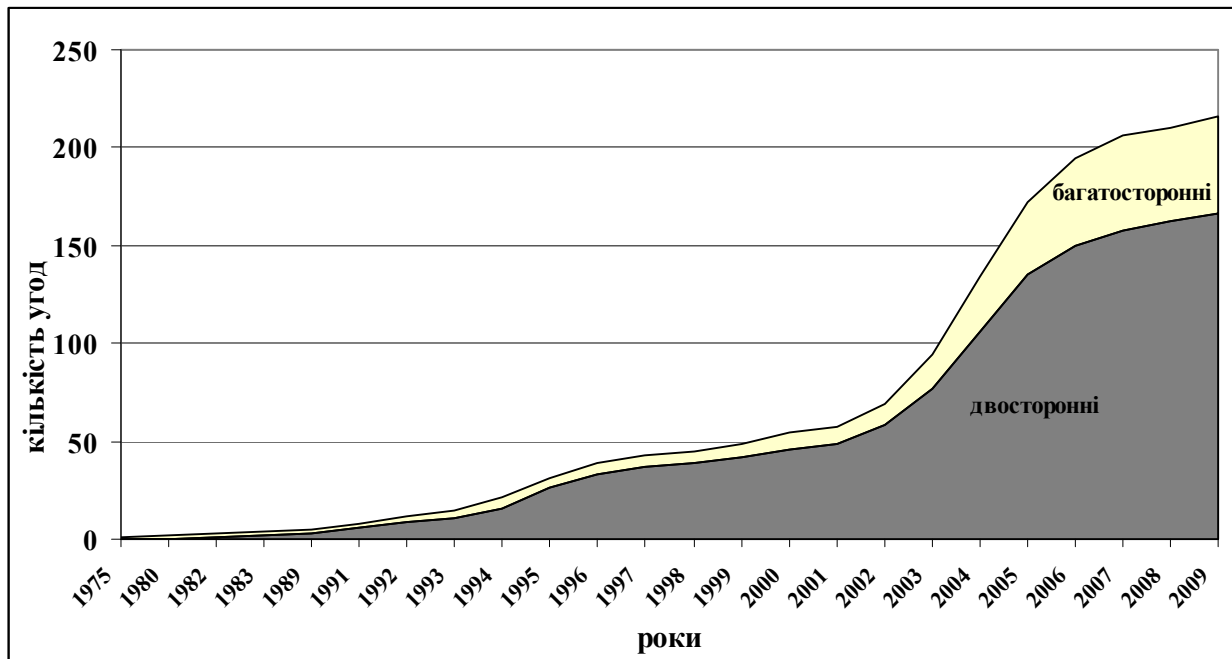

Рис.1 Динаміка двосторонніх і багатосторонніх угод, що нотифіковано СОТ

І регіоналізація, і глобалізація сприяють лібералізації торговельно-економічних відносин. З огляду на це можна стверджувати про те, що регіональна інтеграція є процесом паралельним по відношенню до глобальної інтеграції, розвиток якої намагається врегулювати безпосередньо СОТ. На шляху цього існує низка проблем, врегулювання яких є важливим завданням переговорного процесу в рамках СОТ, оскільки ця організація має певні обмеження щодо впливу на внутрішній механізм розвитку регіональної співпраці. Проблемним питанням

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

довгий термін часу залишається визначення ефективності нотифікованих регіональних торговельних угод з перехресним членством країн-учасниць. Відсутність якісної статистичної інформації про результативність конкретної угоди, різна інтерпретація критеріїв та правил ускладнюють процес перевірки з боку СОТ і роблять нерегульованою взаємодію глобального та регіонального рівнів розвитку торговельно-економічної співпраці.

Одночасна участь країн у декількох регіональних торговельних угодах сприяє розвитку нової тенденції в еволюції міжнародної економічної інтеграції, а саме: появи континентальної та трансконтинентальної інтеграції. На нашу думку, утворення глобальної економічного простору не можливе без континентальної інтеграції. Територіальною основою такого союзу є відповідний територіальний простір, який об'єднує країни та регіони з інтенсивною інтеграцією, зокрема, американський, європейський та азіатсько-тихоокеанський. Одночасно вже сьогодні формуються основи для розвитку міжконтинентальної торговельної співпраці. Це підтверджує і стійка динаміка зростання кількості багатосторонніх угод, що укладаються в світовому господарстві. Якщо на початку 2000 року у загальній кількості угод щодо створення зон вільної торгівлі на багатосторонні угоди припадало 15% від загальної кількості, то вже на початок 2009 року відповідних зон, у створенні яких прийняли участь понад двох учасників становило 23%, що підтверджують дані СОТ, наведені на рис.1 [15].

Зазначене дозволяє зробити висновок, що розвиток багатосторонніх регіональних угруповань стає об'єктивною основою формування *континентальних та трансконтинентальних моделей міжнародної економічної інтеграції*. Створення зон вільної торгівлі не пов'язане безпосередньо з географічним фактором розташування країн-партнерів, вони потребують меншої координації зовнішньоекономічної політики, зберігаючи власний механізм митного регулювання в відношенні до третіх країн. Саме тому, на найближчі часи збережеться тенденція розвитку континентальних і трансконтинентальних моделей саме на основі створення зон вільної торгівлі, а не митних союзів та інших форм більш глибокої інтеграції.

Стрімке зростання кількості регіональних торговельних угод, яких до кінця 2010 року очікується понад 400 [15], посилює необхідність аналізу існуючих проблем, пов'язаних з регулюванням регіональних торговельних угод, які розглядаються СОТ в сучасних умовах. Майже всі країни СОТ є учасниками регіональних торговельних угод (деякі є учасниками декількох подібних угод одночасно).

За таких умов виникає певна суперечність між врегулюванням відносин між СОТ і особливим механізмом реалізації регіональних торговельних угод, який запропоновано безпосередньо СОТ. Однак процес розвитку регіональної інтеграції має власну логіку і не регулюється такою наднаціональною інституцією як Світова організація торгівлі, оскільки розвиток інтеграційних блоків передбачає створення власної системи наднаціональних інститутів. На нашу думку, умови укладання регіональних торговельних угод мають бути спрямовані на підтримку як зовнішньої лібералізації, так і внутрішньої, що дозволить забезпечити недискримінаційну багатосторонню торгівлю.

За таких умов діяльність світових наднаціональних інститутів, що регулюють процеси розвитку регіональної інтеграції (насамперед це стосується Світової організації торгівлі), має бути спрямована на наступне:

по-перше, подальший розвиток торговельно-економічної лібералізації в світовому господарстві як серед країн, що створюють регіональні інтеграційні утворення, так і тих, що до них не належать,

по-друге, стимулювання укладання таких регіональних торговельних угод, які сприяють створенню торгових потоків, мінімізують їх відхилення, а також втрат для країн, що не є охопченими відповідною регіональною угодою,

по-третє, розвиток форм більш глибокої інтеграції, що передбачає створення економічного союзу і відповідної системи наднаціональних інституцій, що регламентують його діяльність,

по-четверте, негайне врегулювання суперечок і проблем нормативного характеру, пов'язаних з регіональними торговельними угодами через інтенсифікацію переговорного процесу в рамках Дохійського раунду, а саме: узгодження механізму багатостороннього нагляду для регіональних торговельних угод, забезпечення їх прозорості, визначення і погодження конкретних формулювань, процедур і норм, специфічних для регіональних торговельних угод тощо.

Одним із найпотужніших напрямків подальшого розвитку світового глобального простору постає об'єднання трьох економічних інтеграційних угруповань, світової тріади, а саме, Європейського Союзу, Північноамериканської зони вільної торгівлі та зони Азіатсько-Тихоокеанської економічної співпраці. Дослідження подальшого розвитку інтеграційних об'єднань (зокрема створення Континентального спільного ринку 35 європейських країн, поява інтеграційної моделі «концентричних кіл», регіональної політики на основі поступового розширення складу ЄС; об'єднання Західної півкулі з Північною, Центральною та Латинською Америкою; принцип «відкритого регіоналізму» у країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону) є логічним продовженням аналізу моделей розвитку міжнародної економічної інтеграції.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Бойченко А. Процессы региональной интеграции в мировой экономике / А.Бойченко // Вестник моск.ун-та. Сер.6.Экономика. – 2007. - №2. - С.70-94.
2. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності/ Д.Г. Лук'яненко. – К.:КНЕУ,2005. – 204с.
3. Пахомов Ю.М. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі /Ю.М.Пахомов, Д.Г.Лук'яненко, Б.В.Губський. – К.: Україна, 1997. – 238 с.
4. Україна в процесах міжнародної інтеграції/ за ред. д-ра екон.наук В.Р.Сіденка. – Х.:Вид-во «Форт», 2003. – 280с.
5. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2т./ Д.Лук'яненко, А.Поручник, Л.Антонюк та ін. – К.:КНЕУ, 2006. – Т.1. – 592с.
6. Черковец О. Внешнеэкономическая интеграция – системный аспект/ О.Черковец // Экономист. – 2005. - №1. – С.40-45.
7. Шишков Ю.В. Интеграционные процессы на пороге XXI века: почему не интегрируются страны СНГ/ Ю.Шишков. – М.: III тысячелетие, 2001. – 478с.
8. Шишков Ю. Регионализация и глобализация мировой экономики: альтернатива или взаимодополнение? / Ю.Шишков // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. - №8. – С.3-20.
9. Albertin G. Regionalism or Multilateralism? A Political Economy Choice / G.Albertin. – Washington: International Monetary Fund. 2008. – 26p.
10. Bhagwati J. The dangerous drift to preferential trade agreements / J. Bhagwati, A.Krueger. – Washington, D.C.: AEI Press, 1995. – 43p.
11. Compendium of Issues Related to Regional Trade Agreements: Background Note by the Secretariat. WTO documents. – Режим доступу до документа: <http://docsonline.wto.org/DDFDocuments/t/tn/rl/W8R1.doc>
12. Hettne B. Globalism and New Regionalism/ Hettne Björn, Inotai András and Sunkel Osvaldo. – New York:Macmillan, 1999. – 308p.
13. Mansfield E. The Political Economy of Regionalism / E.Mansfield, H.Milner. – N.-Y:Columbia University Press, 1997. – 274p.
14. Multilateralism and Regionalism: The New Interface / edited by Mina Mashayekhi and Taisuke Ito. – New York and Geneva: UNCTAD, United Nations press, 2005 – 192 p.
15. Regional trade agreements notified to the GATT/WTO and in force by type of agreement. – Режим доступу до статистичної бази даних: www.rtais.wto.org
16. Perkmann M. Globalization, Regionalization and Cross-Border Regions / M.Perkmann, N.-L. Sum. – N.-Y:Macmillan, 2002. – 288p.
17. Rosamond B. Theories of European Integration/ B.Rosamond. – N.-Y:Macmillan, 2000. – 256p.
18. Trade and Development Report (2007). Regional Cooperation for Development. - UNITED NATIONS. - New York and Geneva, 2007. – 195p.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

РЕЗЮМЕ

Стаття присвячена дослідженню розвитку регіональних торговельних угод в світовому господарстві на сучасному етапі

Ключові слова: регіональні торговельні угоди, світове господарство, ГАТТ / СОТ

РЕЗЮМЕ

Статья посвящена исследованию развития региональных торговых соглашений в мировом хозяйстве на современном этапе

Ключевые слова: региональные торговые соглашения, мировое хозяйство, ГАТТ/ВТО

SUMMARY

Article is devoted to research of development of regional trade agreements in the world economy

Keywords: regional trade agreements, global economy, the GATT / WTO

ЗАГРОЗИ ТА НАПРЯМИ ПОСИЛЕННЯ ЕНЕРГОБЕЗПЕКИ КРАЇН-НАЙБІЛЬШИХ СПОЖИВАЧІВ ВУГЛЕВОДНОЇ СИРОВИНИ

Мітюшкіна Х.С., ст. викладач кафедри міжнародної економіки МДГУ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світової економіки однією з головних умов економічного розвитку країн є наявність енергетичних ресурсів та ефективність їхнього використання. Рівень енергозалежності часто зумовлений відсутністю диверсифікації джерел постачання енергоносіїв. Нова економічна ситуація викликає необхідність збільшення кількості постачальників паливно-енергетичних ресурсів, раціональне їх використання, пошук альтернативних джерел енергозабезпечення. Відтак, енергетична безпека є однією з важливих складових національної безпеки, необхідною умовою забезпечення сталого розвитку держави. Країни світу, незалежно від рівня розвитку та специфіки виняткову увагу приділяють розробці й впровадженню ефективної енергетичної політики, яка враховуватиме не тільки національні інтереси, а й сприятиме досягненню глобальної енергетичної безпеки.

В роботах провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: М. Земляний, В. Микитенко, М. Гейсць, О. Амоша, Г. Черниченко, Ю. Макогон, А. Шевцов, О. Бикова, В. Богущев, В. Воропай, Ю. Шафраник та інших було приділено достатньо уваги методичним аспектам й підходам щодо оцінки проблеми енергетичної безпеки, аналізу стану енергетики, дослідженню загроз енергетичній безпеці тощо. Світовий досвід формування систем енергетичної безпеки країн було досліджено у працях І. Александрова, Г. Безмельниціної, Н. Байкова, Р. Гринкевича, О. Телєгіної, В. Пісарєва, А. Коєна, І. Томберга, А. Поліщука.

Разом з цим подальших досліджень потребують питання, пов'язані з особливостями функціонування сучасних систем енергетичної безпеки в країнах, що є найбільшими споживачами вуглеводної сировини та їх порівняння, з метою формування пріоритетів загальносвітової енергетичної безпеки в умовах глобалізації. Так, **метою дослідження** є порівняння сучасних систем енергетичної безпеки в країнах-найбільших споживачах енергетичних ресурсів, виявлення загроз й напрямів її посилення.

Результати дослідження. Порівняльний аналіз сучасних систем енергетичної безпеки в окремих країнах потребує визначення поняття „енергетична безпека”. Одним з варіантів є визначення енергетичної безпеки країни як стану її захищеності від загроз, тобто стан, за якого забезпечено: обґрунтоване, достатнє, надійне та технічно безпечне постачання економіки та населення енергоресурсами; неможливість суттєвого внутрішнього і зовнішнього тиску на керівництво держави, чинники якого пов'язані з енергетичною сферою; прийнятний рівень шкідливого впливу на довкілля від виробництва й використання енергії; відсутність соціального напруження в суспільстві (суттєвих конфліктів, страйків, інших соціальних негараздів), пов'язаних з енергетичною сферою. Відповідно загрози енергетичної безпеці країни розділяють на декілька груп: економічні, соціально-політичні, зовнішньоекономічні та зовнішньополітичні, техногенні, природні, управлінські.

На сьогодні в світі сформувалося декілька основних економічних центрів. Серед країн з розвинутою економікою слід визначити США, Європейське співтовариство та Японію. Ці центри виступають ядром формування регіональних енергоринків і є відповідно, найбільшими в світі регіональними імпортерами вуглеводної сировини, хоча окремі країни з них (США, деякі члени ЄС) мають потужну власну ресурсну базу. Безперечним лідером серед країн, що розвиваються є Китай, який демонструє найбільші темпи зростання економіки, виступає одним з ключових експортерів товарів та споживає значні обсяги енергетичних ресурсів, займаючи друге після США місце в світі за цим показником. Виняткова роль у розвитку світового ринку енергетичних ресурсів відводиться організації експортерів нафти ОПЕК. Так, країни члени ОПЕК відносяться до особливої категорії – категорії країн –експортерів енергосировини, тому питання їх енергетичної безпеки має зовсім іншу природу, а отже потребує окремого дослідження.

Енергетична безпека багато в чому залежить від наявності ресурсів й обсягів їх споживання. Сполучені Штати з енергетичної точки зору є унікальною країною, одночасно будучи найбільшим споживачем енергоресурсів й досить значним їх виробником (таблиця 1).

Таблиця 1

Динаміка виробництва й споживання вуглеводної сировини в країнах-найбільших споживачах за 2006-2008рр.

Показник	Нафта, млн. т			Природний газ, млрд. куб. м			Вугілля, млн. т		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2006	2007	2008
США									
Виробництво	310,2	309,8	305,1	524,0	540,5	582,2	595,1	587,7	596,9
Частка у світі, %	7,9	7,9	7,8	18,2	18,4	19,3	19,6	18,7	18
Споживання	943,8	942,3	884,5	614,1	652,6	657,2	565,7	573,2	565,0
Частка у світі, %	24,2	23,9	22,5	21,6	22,2	21,7	18,6	17,9	17,1
ЄС - 27									
Виробництво	114,6	113,1	105,9	201,3	187,5	190,3	181,8	178,0	171,5
Частка у світі, %	2,7	2,9	2,7	6,9	6,4	6,2	5,9	5,7	5,2
Споживання	721,8	700,2	702,6	488,9	480,9	490,1	317,3	317,4	301,2
Частка у світі, %	18,5	17,8	17,9	17,2	16,4	16,2	10,4	9,9	9,1
Японія									
Споживання	237,5	229,3	221,8	83,7	90,2	93,7	119,1	125,3	128,7
Частка у світі, %	6,1	5,8	5,6	2,9	3,1	3,1	3,9	3,9	3,9
Китай									
Виробництво	183,7	186,7	189,7	58,6	69,2	76,1	1205,1	1282,4	1414,6
Частка у світі, %	4,7	4,8	4,8	2,0	2,3	2,5	39,7	40,1	42,5
Споживання	346,1	362,8	375,7	56,1	69,5	80,7	1215,0	1313,6	1406,3
Частка у світі, %	8,9	9,2	9,6	1,9	2,4	2,7	39,9	41,1	42,6

Головними загрозами енергетичній безпеці США є економічні, зовнішньоекономічні й зовнішньополітичні, які проявляються в незбалансованості виробництва й споживання ресурсів нафти, високому рівні монополізму її постачальників, а відповідно й в критичній